Educația în informare – provocarea majoră a biblioteconomiei contemporane

Dr. Mircea Regneală
Catedra de Ştiinţele Informării şi Documentării,
Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti
E-mail: regneala@bcub.ro

Dr. Mircea Regneală este profesor la Catedra de Ştiinţele Informării şi Documentării a Facultăţii de Litere de la Universitatea din Bucureşti şi director general al Bibliotecii Centrale Universitare din Bucureşti. Predă cursuri de biblioteconomie generală, legislaţie de bibliotecă, copyright şi documente audiovizuale. Domenii de cercetare: dezvoltarea colecţiilor şi legislaţia de bibliotecă.

Rezumat

Între marile mize ale tehnologiei şi biblioteconomiei secolului XXI (consorţiile de bibliotecă, evaluarea serviciilor de bibliotecă, educaţia în informare, tehnologia RFID şi depozite instituţionale), educaţia în informare se bucură de cel mai mare interes. Accesul oamenilor la informaţie este un proces complex care presupune o instruire permanentă desfăşurată de personalul bibliotecii care-şi asumă şi funcţii didactice. Utilizatorii sunt învăţaţi să identifice, să localizeze şi utilizeze informaţii cu eficienţă şi responsabilitate. Ca această activitate să se desfăşoare optim, bibliotecile trebuie să dispună de o planificare detaliată din care să nu lipsească colaborările instituţionale.

Cuvinte cheie: cultura informaţiei, accesul la informaţie, educaţia de bibliotecă

Pentru a desemna *educaţia în informare* s-au folosit şi se mai folosesc încă mai multe sintagme, *educaţia de bibliotecă, educaţia utilizatorilor, educaţia bibliografică.*

Noţiunea de *cultură a informaţiei,* pe care o folosim astăzi în România pentru desemnarea tuturor activităţilor legate de *educaţia utilizatorilor în informare,* a fost stabilită prin consens, în anul 2009, de comunitatea bibliotecară românească la Cea de-a XX-a Conferinţă Naţională

BDD-A27077 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:00 UTC)

a Asociaţiei Bibliotecarilor din România (ABR) de la Constanţa, când a fost creată şi secţiunea cu acest nume.

În lumea anglofonă se foloseşte expresia Information Literacy Instruction, cunoscută şi sub abrevierea ILI.

De peste trei decenii se vorbeşte şi în biblioteconomia românească de educaţia pe care trebuie să o facem utilizatorului. Se au în vedere în principal acţiuni menite să-i înveţe pe oameni cum să caute, să evalueze şi să utilizeze eficient şi responsabil resursele informaţionale ale bibliotecilor.

Începuturile educaţiei de bibliotecă datează după părerea specialiştilor, încă din jurul anului 1800. Primele demersuri în acest sens le întâlnim în SUA, unde apar tehnici menite să sprijine cititorii în a avea acces mai rapid la informaţia aflată în biblioteci. Treptat, pe măsura extinderii suporturilor informaţionale, eficienţa bibliotecii în această direcţie începe să devină dependentă de însuşirea tehnologiilor noi de căutare şi exploatare a informaţiei.

Un proces sistematic de educaţie a cititorului din bibliotecă este vizibil spre sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea.

John Mark Tucker într-un articol din 1980 (1), în care se analizează 100 de ani de educaţie a utilizatorului, vorbeşte de o anchetă făcută de AmericanLibrary Association (ALA) în 1912 ale căror rezultate arată că din cele 200 de biblioteci chestionate, 57% au răspuns că fac cursuri de instruire a cititorilor în bibliotecă.

Cursuri tot mai aplicate în acest domeniu încep să fie dezvoltate în SUA în bibliotecile şcolare înainte de al doilea război mondial şi abia după anii cincizeci şi în bibliotecile universitare.

Aceasta era educaţia bibliografică sa-i spunem clasică. Cursurile erau orientate atunci spre cunoaşterea cataloagelor ,dar şi iniţierea în vocabularul controlat. Era vremea bibliotecii fizice care trebuia învăţată. În 1982 apar două lucrări importante care au ca subiect acest tip de instruire. (2)

Odată cu introducerea calculatoarelor în activitatea de bibliotecă, iniţial în probleme de gestiune a colecţiilor, apoi şi în cele de identificare şi localizare a documentelor, cursurile cu utilizatorii se diversifică. Totodată începe a se pune accent pe formarea gândirii critice într-un învăţământ participativ.

După 1980 apar premisele constituirii conceptului modern de cultură a informaţiei (*information literary*) aşa cum îl înţelegem noi astăzi, chiar dacă se mai numea încă instruire bibliografică. Spre a rămâne în domeniul cronologiei, vom preciza că spre 1990 educaţia în informaţie se dezvoltă în paralel cu educaţia în învăţământul superior. Includerea educaţiei în

BDD-A27077 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:00 UTC)

informare – chiar dacă se referă doar la elementele care definesc conceptul, îndeosebi la evaluarea şi responsabilitatea utilizării informaţiei – între criteriile de acreditare ale tuturor agenţiilor americane din învăţământul superior constituie o recunoaştere oficială a importanţei acestei activităţi strâns legate de misiunea bibliotecii universitare. Cu toate acestea, confuzia între educaţia în informare şi educaţia în tehnologia informării persistă încă nu numai în rândul utilizatorilor dar şi al multor bibliotecari.

În cadrul programelor unor mari organizaţii internaţionale, cum sunt United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) şi International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), încep, după anul 2000, să apară tot mai multe documente referitoare la educaţia de bibliotecă.

Cursuri de ILI au apărut, se spune în aceste documente, din nevoia de a elimina frustrarea şi disperarea manifestate la mai mulţi utilizatori incapabili de a ajunge la informaţiile dorite (3).

În vederea stabilirii unor forme unitare de muncă în activitatea de educare a utilizatorilor au apărut în SUA standarde în acest domeniu, cum ar fi *Standards for twenty-first Century Learner* şi *Information Power and Standars for the twenty-first Century Learner* (acreditate de American Association of School Librarians, o diviziune a ALA). De asemenea *Information Literacy Standards for Student Learning* realizat în cooperare de American Association of School Librarians and the Associations for Educational Communications and Tehnology. În sfârşit, standardul utilizat la ora actuală în întreaga lume ACRL – Information Literary Competency Standards for Higher Education, impus de Associations of College and Research Libraries. Alături de acestea sunt puse la dispoziţia bibliotecarilor îndrumare şi ghiduri privind educaţia în informare.

Principalele tipuri de biblioteci implicate în educaţia pentru informare sunt bibliotecile şcolare şi bibliotecile universitare. Rolul bibliotecilor ca principal factor în educaţia utilizatorilor pentru stăpânirea instrumentelor de acces la informaţie este recunoscut şi de celelalte tipuri de biblioteci.

Astfel, bibliotecile specializate, de exemplu, vorbesc despre crearea unor aşa-numite „societăţi a culturii informaţiei". Aceste biblioteci sunt strâns legate de zonele cele mai sensibile ale societăţii – sănătate, drept, economie, cultură – pe care trebuie să le sprijine cu informaţii de ultimă oră şi să creeze instrumentele cele mai performante de acces la aceste informaţii.

Bibliotecile publice, în cele mai multe ţări, sunt adevărate universităţi populare unde oamenii de toate vârstele şi de toate profesiile învaţă cum să folosească informaţia în mod efectiv, eficient, etic şi critic.

BDD-A27077 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:00 UTC)

Structuri

Structurile complexe legate de educaţia în informare, au fost înfiinţate în SUA începând cu deceniul al optulea al secolului XX.

Încă din 1970 a fost creată, în cadrul ALA, Bibliographia Instructions Section (BIS), devenită apoi Instruction Section şi în zilele noastre Library Instruction Round Tabes (LIRT). Activitatea desfăşurată aici se remarcă prin numărul mare de publicaţii de instruire editate în sprijinul bibliotecarilor. Între acestea, menţionăm *The LIRT Library Instruction Handbook*; *Sourcebook for Bibliographic Intruction*; *Learning to Teach: Workshop on Instruction*. La aceste lucrări se adaugă publicaţia periodică *Journal of Information Literary*, portalul *Libraries and the Academy, Communications in Information Literacy*, site-ul *ACRL Information Literacy*.

Există aşadar o susţinută activitate legată de predare şi învăţare în ajutorul bibliotecarilor care vor să devină educatori în informare.

Planificarea instruirii

Acţiunile de instruire sunt proiectate atât la nivel macro cât şi la nivel micro. Se utilizează o gamă largă de forme de învăţare – tururi de orientare, manuale, ateliere, cursuri, tutoriale on-line etc.

Americanii au elaborat chiar o metodologie a paşilor de urmat derivată din relaţia cititor-utilizator (4) După opinia lor din această relaţie se dezvoltă trei moduri de lucru: mod reactiv, mod interactiv şi mod proactiv. Modul reactiv se bazează pe experienţa bibliotecarilor în relaţia cu cititorii, răspunzând la întrebările acestora. Modul interactiv are în vedere comunicarea prin telefon, e-mail la cereri exprese. Modul proactiv nu se bazează nici pe situaţii preexistente, nici pe comunicare direcţionată ci pe experienţa bibliotecarului ca educator proiectând un mod de comunicare considerat de el optim.

În procesul de planificare scopul şi obiectivele trebuie clar definite. La nivel macro, se are în vedere dacă programul de educaţie în informare răspunde misiunii şi scopurilor organizaţiei. Urmează evaluarea nevoilor de informare ale utilizatorilor. La nivel micro, trebuie stabilite cerinţele, climatul şi politica prin prisma intereselor fiecărui individ.

Proiectul va cuprinde spaţiul de desfăşurare, personalul, timpul şi bugetul alocat. Toate gândite într-o manieră realistă şi din perspectiva utilizatorului care trebuie să ajungă la un anumit nivel al cunoştinţelor la sfârşitul instruirii. Trebuie precizate metode eficiente de evaluare finală.

În cuprinsul proiectului trebuie făcută distincţia între *nativi digitali* (cei care au crescut cu tehnologia digitală/şi *emigranţi digitali* (cei care au crescut în epoca digitală, dar au învăţat tehnologia digitală mai târziu).

BDD-A27077 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:00 UTC)

În stabilirea tutoriatului trebuie luat în calcul un anumit tip de software şi hardware. E bine să ţinem seama şi de tipul de instruire preferat de biblioteca respectivă, dar şi de cel preferat de utilizator (în clasă, consultare directă, comunicarea on-line), vârsta şi nivelul de instruire al cursanţilor.

O atenţie specială trebuie acordată cantităţii de informaţii transmise conform principiului pedagogic ,,puţin înseamnă adesea mai mult" adică dacă se predă mai puţin se reţine mai bine. Şcoala americană merge pe principiul că elevul e mai eficient dacă elevul îşi reamintească exact trei lucruri decât şapte incorect sau deloc. Aşadar, în aprecierea numărului de cunoştinţe de transmis trebuie optat între variantele: *trebuie să ştie, e bine să ştie* şi *nu e nevoie să ştie acum.*

Instruirea

Căile de instruire vor fi variate. Practica va trebui să deţină un loc important în procesul educaţional contribuind la memorarea informaţiei pe termen lung. Automotivarea, munca în grup, ateliere, exerciţii on-line, tutorial on-line, referinţe interactive digitale, jocuri distractive pentru memorare, provocarea, competiţia sunt tot atâtea elemente de care bibliotecarii trebuie să ţină seama în munca de instruire a utilizatorilor.

Rezultatele cele mai bune se obţin dacă activitatea de instruire este organizată pe grupe. La stabilirea grupelor se vor ţine seama de activităţile reactive, care permit reţinerea mai bună a informaţiilor şi constituirea propriului model mental pentru aplicarea practică a cunoştinţelor dobândite.

Fiecare plan de lecţie trebuie să fie un model experimental practico-aplicativ. Se va începe totdeauna cu explorarea cunoştinţelor cursanţilor. Legarea noilor informaţii de cele vechi le face pe primele mai uşor de înţeles. După 2-3 lecţii teoretice urmează o lecţie practică unde cursanţii sunt învăţaţi să aplice practic cele auzite la cursul teoretic.

Evaluarea

Evaluarea rezultatelor cursului este de o extremă importanţă şi trebuie să i se dea atenţia cuvenită. E foarte important să cunoaştem rezultatul cursului, dacă e cazul să schimbăm ceva, dacă trebuie modificată structura personalului etc. Americanii propun ca evaluarea să se facă pe patru nivele: *reacţie, instruire, comportament, rezultate.* Reacţie: măsura în care cursul le-a plăcut evidenţiată pe o scală de la mic la mare, aşa-numite ,,happiness scales". Instruire: gradul în care a reuşit să-şi dobândească noi cunoştinţe. Comportament: măsura în care cunoştinţele pot fi aplicate în

BDD-A27077 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:00 UTC)

practică, eficiența predării. Rezultate: efectul instruirii asupra cursanților, în ce măsură l-a ajutat să-şi găsească o şcoală sau un post mai bun etc. ,,One-Minute Paper" este un formular on-line de verificare a cunoştințelor dobândite prin cursuri, aplicat în mai multe locuri.

Odată cu progresul tehnologiei au apărut o serie de facilități pentru predare şi învățare: site-uri Web, tutoriale on-line, ghiduri şi îndrumare practice, bloguri şi wikis-uri precum şi mashups, podcasts, RSS feeds etc. Totodată acestea sunt şi unelte de socializare.

Trebuie să recunoaştem că tehnologia contemporană vine în sprijinul celor care au puțină pricepere şi timp să caute şi să evalueze masa de informații care apare sub diferite formate. Dezvoltarea gândirii critice este poate miza majoră a acestui învățământ care trimite la surse electronice.

Dacă de peste 30 de ani am învățat că problema esențială pentru cercetător este de a regăsi informații, de puțină vreme am aflat că evaluarea acestor informații este la fel de importantă. Iar a face o evaluare bună nu este deloc o sarcină uşoară.

Bibliotecile americane, la care din păcate, sunt obligat să revin mereu, obțin rezultate bune în educația pentru informare grație parteneriatelor cu cei care au nevoie de a fi educați în informare, educatori, oameni politici, oameni din zona afacerilor, din sănătate şi cultură. Zonele de interes majore ar fi, în ordine, învățământul universitar, cercetarea, afacerile cu vânzări şi cumpărări, loisirul. Este cunoscut parteneriatul tradițional între facultăți şi biblioteci, între profesori şi bibliotecari.

Un rol important în dezvoltarea sistemelor de educație în informare îl are cooperarea pe plan local, regional şi național, absentă deocamdată în lumea biblioteconomică românească. Această cooperare se soldează cu importante granturi care permit desfăşurarea unor activități eficiente.

Unul din elementele esențiale care intră în proiectele de ILI priveşte acțiunile de marketing, publicitate şi promovare. Acestea trebuie să prezinte politica informațională a organizației, instituției sau departamentului, să sublinieze avantajele urmării acestor cursuri, să dea exemple de reuşită etc.

Bibliotecarul educator trebuie la rândul său să întrunească o serie de calități: să ştie să fie profesor, colaborator, evaluator, agent de marketing, expert în tehnologie. Nu trebuie să se mulțumească cu ceea ce a făcut, să gândească noi metode de lucru, să utilizeze noi materiale, să-şi extindă competențele în condițiile interdisciplinarității şi multidisciplinarității. De asemenea, trebuie să-şi dezvolte relațiile de mentoriat cu cei cu mai multă experiență; să-şi însuşească tehnicile de învățare în echipă, în perechi, să-şi dezvolte portofolii de materiale de predare.

BDD-A27077 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:00 UTC)

Concluzii

Pe plan mondial se recunoaşte că ILI a devenit o funcţie esenţială a bibliotecilor contemporane şi se depun eforturi privind eficientizarea sa printr-un sistem de predare/învăţare performant.

Există o bogată literatură de specialitate care dezbate tehnicile cele mai eficiente în domeniul ILI.

În plus, se transmit idei şi prin liste de discuţii, site-uri web, bloguri, alte foruri de comunicare care sprijină formarea continuă în domeniu.

ILI presupune parteneriat, planificare, angajament, evaluare şi suport. Bibliotecarii sunt chemaţi să reinventeze mereu tehnici de lucru mai eficiente, să se facă cunoscuţi în comunităţi profesionale, sa-şi dovedească priceperea în munca cu utilizatorii. În vederea atingerii obiectivelor trebuie să-şi stabilească parteneriate în educaţie, lumea afacerilor şi guvern.

Note bibliografice

(1) TUCKER, John Mark. User Educational in academic libraries: A century in retrospect. În: *Library trends*, 1980, 28, pp. 9–27.

(2) BEAUBIEN, A.K.; HOGAN, S.A.; GEORGE, M.W. *Learning the Library: Concepts and Methods for affective Bibliographic Introduction.* New York: Bowker, 1982; OBERMAN, C.; STRAUCH, K. *Theories of Bibliographic Education.* Littleton: Libraries Unlimited, 1982.

(3) *EDUCAUSE Learning Initiative*.2008, http://www.educause.edu/eli/16086; UNESCO.*Information and Media Lieracy*, 2008, http://portal.unesco.org/ci/ev.php.

(4) GRASSIA, E. *Learning to Lead and Manage Literacy Instruction*.New York: Neal-Schuman. 2005.

BDD-A27077 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 17:00:00 UTC)